

Κουβεντιάζοντας...

με τον Σάββα Στρούμπο

Τατού Δέδε

2015

Με τον Σάββα βρεθήκαμε σε ένα μικρό καφενείο στο Μεταξουργείο και η κουβέντα μας άρχισε κάπως έτσι...

«Έκανα ερασιτεχνικό θέατρο στο σχολείο, στο Γυμνάσιο. Στο πανεπιστήμιο αναζήτησα αμέσως την θεατρική ομάδα. Τελικά σπούδασα στη σχολή του Εθνικού Θεάτρου. Εκεί πήρα μια υποτροφία κι έφυγα για έναν χρόνο στην Αγγλία. Σπούδασα στο Πανεπιστήμιο του Exeter με δάσκαλο τον Phillip Zarilli. Σημαντική εμπειρία, ωστόσο σύντομα έμαθα πως το Πανεπιστήμιο χρηματοδοτούσε τον πόλεμο στο Ιράκ. Αποφάσισα να φύγω. Μετά βρέθηκα στο Θέατρο Άττις. Είχα ήδη κάνει κάποια σεμινάρια με την Σοφία Μιχοπούλου, ένα άτομο που με έχει εμπνεύσει πάρα πολύ, και από εκεί ξεκινάει η συνεργασία μου με το Άττις και τον Θόδωρο Τερζόπουλο που κρατάει μέχρι σήμερα. Το 2008 δημιουργήθηκε η Ομάδα Σημείο Μηδέν.»

Πώς βλέπεις τα πράγματα, σήμερα, στο θέατρο;

«Από την μία, έχουμε ένα πολύ γόνιμο θεατρικό γίνεσθαι με παραστάσεις, ομάδες, πειραματισμό, έργα, σεμινάρια, συγγραφείς, χώρους που ανοίγουν, σε ένα επάγγελμα, από την άλλη, που τείνει προς εξαφάνιση. Αυτό είναι μια αντίφαση σχιζοφρενική. Το θέατρο είναι τέχνη, αλλά δεν μπορεί να είναι τέχνη αν δεν είναι και επάγγελμα. Αλλιώς γίνεται κάτι ανώδυνο και ανώφελο. Για μένα, ο καλλιτέχνης είναι αναρχικός, αντικομορμιστής, εξεγερμένος. Όταν αναπαράγουμε την πεπατημένη του αστικού θεάτρου, αντί να αναζητάμε την ουσιαστική ιδέα της συλλογικότητας, την ουσιαστική ιδέα της δημιουργίας, μας ενδιαφέρει περισσότερο, ο περίγυρος, οι συνάφειες, το lifestyle, παρά το θέατρο.»

Το ίδιο συμβαίνει και στην ζωή μας στην Ελλάδα;

«Δεν θα το γενίκευα, όπως και δεν θα το γενίκευα και στο θέατρο. Ως προς την χώρα, μιας και μιλάμε για την Ελλάδα, εγώ διαφωνώ με όσους λένε ότι οι Έλληνες είναι ξεπουλημένος λαός, συμβιβασμένος,

«βδελύγματα» και άλλα τέτοια κοσμητικά, ενώ λοξοκοιτάζουν και την εξουσία για καμιά θεσούλα... Από το 2008 μέχρι σήμερα, δεν μιλώ καν για το παρελθόν, η ελληνική κοινωνία έχει γεννήσει ποικίλες μορφές αντίστασης, ακόμα κι εξέγερσης απέναντι σε ό,τι συμβαίνει. Θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για τα προβλήματα αυτών των μορφών αντίστασης, για τις αντιφάσεις τους, για τις αδυναμίες τους, για τις αυταπάτες τους, σαφώς, αλλά η ουσία δεν είναι εκεί.

Από τον Δεκέμβρη του '08 μέχρι τις πλατείες το 2011, από τις μεγάλες απεργίες του '11-'12, μέχρι τα αυθόρμητα κινήματα αλληλεγγύης προς τους μετανάστες, τα κοινωνικά ιατρεία, ωδεία, σχολεία, τα εγχειρήματα αυτοδιαχείρισης εργοστασίων και χώρων εργασίας όπως η ΒΙ.Ο.ΜΕ και τόσες άλλες προσπάθειες, έστω και μικρές, δίνουν τον τόνο μιας προσπάθειας ριζικής αναδιαμόρφωσης της στάσης μας απέναντι στη ζωή. Αυτό το ορμέμφυτο έχει σημασία. Πρόκειται για μια κοινωνία που βράζει. Όποιος δεν το βλέπει είναι απλώς τυφλός.

Βέβαια, από το καλοκαίρι και μετά βιώνουμε ένα σοκ. Το σοκ της απομυθοποίησης και της κατάρρευσης πολλών αυταπατών. Τελικά αν θέλουμε να αλλάξουμε τα δεδομένα, αυτό δεν γίνεται με ομαλό και φιλόδοξο τρόπο. Είναι κάτι πιο σοβαρό, πιο απαιτητικό και χρειάζεται την ευθύνη αυτή να την αναλάβει ο καθένας ξεχωριστά και όλοι μαζί.»

Γενικά ταξιδεύεις πολύ στο εξωτερικό. Δεν είμαστε η μόνη χώρα που βιώνει δυσκολίες. Πώς βλέπεις γενικότερα τα πράγματα διεθνώς;
«Υπάρχει το ζήτημα της παγκοσμιοποίησης. Μια κυρίαρχη κουλτούρα πραγματοποίησης του ανθρώπου που ισοπεδώνει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε λαού, της κάθε χώρας, της κάθε παράδοσης. Αλλά και η οικονομική κρίση, που ξεκινά ως τέτοια, και γίνεται κρίση πολιτισμού, κρίση υπαρξιακή, πολιτική, ηθική. Νομίζω ότι πλέον αφορά όλο τον πλανήτη.»

Τι θα πρότεινες σε έναν νέο καλλιτέχνη-άνθρωπο του θεάτρου που ξεκινάει τώρα; Να μείνει στην Ελλάδα και να αγωνιστεί ή να φύγει στο εξωτερικό και να ψάξει την τύχη του εκεί;

«Δεν θα του πρότεινα ούτε το ένα ούτε το άλλο. Θα τον ρώταγα αν έχει επίγνωση του τι επιλέγει να κάνει και αν έχει πάθος για αυτό. Δηλαδή αν έχει διάθεση να δώσει ουσιαστικά μέρος της ζωής του και του εαυτού του στην τέχνη, στην δημιουργία. Και αν είναι διατεθειμένος για σκληρή

δουλειά. Μετά θα του έλεγα να αναζητήσει την πηγή της έμπνευσης. Για εμένα, ας πούμε, η Ελλάδα, είναι πηγή έμπνευσης. Αυτό το στοιχείο του ανοιχτού τραύματος, της ατμόσφαιρας που πάλλεται, ακόμα και στην παθητικότητά της. Το τραύμα της ιστορίας. Προέρχομαι από οικογένεια προσφύγων από την μία και εξόριστων από την άλλη. Αυτό για εμένα είναι στοιχείο έμπνευσης.»

Αν όμως αυτό το πάθος και η δημιουργικότητα δεν μπορεί να γίνει δουλειά λόγω των συνθηκών;

«Πρέπει να το διεκδικήσουμε αυτό. Σε κάθε περίπτωση, δεν θα απέτρεπα κάποιον να φύγει αλλά δεν θα έλεγα απαραίτητα ότι αυτή είναι η μόνη διέξοδος. Στην Ελλάδα γίνονται ενδιαφέροντα πράγματα. Είναι μια παρεξήγηση ότι όλα τα καλά είναι έξω.»

Χρησιμοποιείς πολύ το σώμα στις δουλειές σου. Αρχίζοντας βέβαια από την δουλειά σου με τον Θόδωρο Τερζόπουλο. Πόση σημασία έχει το σώμα σε έναν περφόρμερ;

«Μιας και μιλάμε για την πραγματοποίηση, την παγκοσμιοποίηση, τον σύγχρονο κόσμο. Πιστεύω ότι τείνουμε στην απόλυτη μηχανοποίηση του ανθρώπου. Όταν η φαντασία, τα όνειρα, τα συναισθήματα, η αυτοσυγκέντρωση, η αίσθηση του άλλου, αμβλύνονται, γιατί στα πάντα διαμεσολαβεί η οθόνη ενός τάμπλετ, κινδυνεύουμε με την απώλεια της ανθρωπότητάς μας. Πρόκειται για μια διαδικασία, κατάργησης του σώματος.

Ως προς την τέχνη του περφόρμερ, το πρώτο ζήτημα είναι να ξαναβρεί ο άνθρωπος την ανθρωπότητά του. Να ξαναγυρίσει στην ανθρώπινη φύση του, στην ουσία του ανθρώπου. Να αποκτήσει και πάλι επίγνωση της αναπνοής, αίσθηση του σώματος, της λεκάνης, της σπονδυλικής στήλης, των σπλάχνων. Να είναι ο ηθοποιός ανοιχτός στον άλλο, να μπορεί να ακούει τον άλλον, να μπορεί να δει τον άλλον. Να έχει αντοχή. Να εγκαταλείψει την παθητικότητα. Το σώμα του να γίνει δραστικό, εξεγερσιακό, ετοιμοπόλεμο.

Τώρα, ως προς το σώμα στην καλλιτεχνική δημιουργία:

Μέσα μας, στην φαντασία μας, στα συναισθήματά μας, στα κύτταρά μας, στους σωματικούς μας άξονες, βρίσκεται όλο το φάσμα της ανθρώπινης ύπαρξης. Είμαστε πολύ πιο πλούσιοι ως όντα από την πεπερασμένη

κοινωνική ή καθημερινή μας ύπαρξη. Στη δουλειά μας και στη μέθοδο του Τερζόπουλου απ' όπου προέρχομαι, θέλουμε να απελευθερώσουμε τις άπειρες δυνατότητες της ανθρώπινης φύσης, του ανθρώπινου σώματος. Να σκίσουμε το πέπλο της αναπαράστασης, της αναπαραγωγής της καθημερινής κοινωνικής μας συμπεριφοράς. Αυτό δημιουργεί αισθητική. Είναι μια κόντρα με τον ρεαλισμό και τον νατουραλισμό, αλλά έχει όρους μέσα της. Βασικούς όρους. Εγώ αντιλαμβάνομαι τον περφόρμερ ως μαχητή πάνω στην σκηνή και όχι ως κάποιον που θα έρθει να μας εκθέσει τις δυνατότητές του και να μας πει ένα ωραίο τραγούδι.»

Ποιος ο ρόλος του λόγου σε αυτή την κατεύθυνση; Σε μια εποχή που ο λόγος βρίθει. Όλοι μιλάνε και λένε λόγια του αέρα.

«Όταν ο ηθοποιός δεν έχει σώμα, έχει ξεχάσει να αναπνέει, έχει ξεχάσει να βλέπει, να ακούει, να περπατάει, να αγγίζει, να αισθάνεται τον μέσα του χώρο, ο λόγος στην ουσία δεν υπάρχει. Ο ηθοποιός γίνεται ένα πλάσμα υδροκέφαλο, σαν ένα μεγάφωνο που εκπέμπει λέξεις. Όμως ο λόγος, είναι φορέας δράσεων, φορέας συγκρούσεων, φορέας συναισθημάτων, συγκινήσεων, ιδιαίτερα στα μεγάλα κλασικά κείμενα. Είναι ένα όχημα μελέτης της ανθρώπινης ύπαρξης. Στη δουλειά μας, ο λόγος έχει σωματική ρίζα. Έχει σωματικό πυρήνα. Είναι αποτέλεσμα της ενέργειας του ανθρώπινου σώματος.»

«Εμείς» του Γιεβγκένι Ζαμιάτιν. Η νέα παράσταση της ομάδας «Σημείο Μηδέν» στο θέατρο Άττις.

«Το «Εμείς» γράφτηκε από τον Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν το 1921 στην πολύ νεαρή τότε Σοβιετική Ρωσία. Αμέσως μετά την επανάσταση. Λογοκρίθηκε από τους μπολσεβίκους και πέρασε παράνομα στο εξωτερικό το 1927. Είναι η πρώτη φορά διεθνώς που ανεβαίνει ατόφιο το μυθιστόρημα στο θέατρο.

Ο Ζαμιάτιν ήταν επαναστάτης. Συμμετείχε στις επαναστάσεις του 1905 και του 1917. Φυλακίστηκε, εξορίστηκε για τη δράση του από το τσαρικό καθεστώς. Στη συνέχεια διαφώνησε με τους μπολσεβίκους ως προς το θέμα της λογοκρισίας. Την δεκαετία του '30 ο Ζαμιάτιν, παίρνει άδεια από τον Στάλιν να φύγει εκτός Σοβιετικής Ένωσης. Ζει στην Γαλλία, πεθαίνει πάμφτωχος και άγνωστος.

Το «Εμείς», στον χώρο της λογοτεχνίας, εγκαινιάζει το είδος που θα ονομαστεί αργότερα φουτουριστική δυστοπία. Τα χαρακτηριστικότερα

παραδείγματα είναι ο Χάξλεϋ και ο Όργουελ, και τα μυθιστορήματά τους ο «Θαυμαστός καινούριος κόσμος» και το «1984» αντίστοιχα. Αλλά και στο σινεμά. Το «Μετρόπολις» του Φριτζ Λανγκ, το «Μπραζίλ», το «Φάρενχαιτ 451», «Ο Πόλεμος των Αστρων» κ.α.

Ο Ζαμιάτιν δεν κάνει κριτική σ' ένα συγκεκριμένο καθεστώς, παρ' όλο που πολλοί πιστεύουν ότι χτυπάει την ΕΣΣΔ. Γράφει για τη φύση του ολοκληρωτισμού. Γι' αυτό χαρακτηριστικά του «Εμείς» τα βλέπουμε σε όλα τα ολοκληρωτικά καθεστάτα, αλλά ιδιαιτέρως σήμερα. Αυτό είναι το βασικό. Κι αυτό ήταν για εμάς το ζήτημα, τι γίνεται σήμερα, στον καπιταλιστικό, τεχνικό και αδηφάγο ολοκληρωτισμό.»

Γιατί, λοιπόν, το «Εμείς» σήμερα;

«Γιατί ζούμε σε κοινωνίες καθολικού ελέγχου και καταστολής. Γιατί τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποφασίζουν τι θα σκεφτόμαστε, τι θα μαθαίνουμε, πώς θα φανταζόμαστε τον εαυτό μας μέσα στον κόσμο, τι πληροφορίες και τι ερεθίσματα θα δεχόμαστε, πώς θα πράττουμε. Γιατί, όπως λέγαμε στην αρχή, ο άνθρωπος χάνει τη ζωή του ζώντας στην εικονική πραγματικότητα ενός τάμπλετ.»

Βέβαια και της απόλυτης αποξένωσης.

«Στο «Εμείς» μπαίνει το ζήτημα ότι η κοινωνική επανάσταση δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς την προσωπική/υπαρξιακή επανάσταση και αντίστροφα. Γιατί η κοινωνική επανάσταση χωρίς την προσωπική δημιουργεί ένα καθεστώς κλώνων και η προσωπική επανάσταση χωρίς την κοινωνική, κάνει μια τρύπα στο νερό. Μέσα από τη δυστοπική συνθήκη του μυθιστορήματος, ο Ζαμιάτιν επιμένει: η ανθρώπινη φύση, το ζωικό ορμέμφυτο μέσα στον άνθρωπο, όσο κι αν κατασταλεί, είναι πάντα εκεί, πάντα ζωντανό και πάντα έτοιμο να βγει προς τα έξω και να ανατρέψει τα δεδομένα.

Αυτός είναι για εμάς ο λόγος που κάνουμε την παράσταση. Το αίτημα της μετάβασης από την απο-ανθρωποποίηση στην εξέγερση του σώματος, της φύσης και της κοινωνίας. Και αυτά πάνε μαζί. Δεν μπορούν να πάνε χωρία. Δεν μπορεί να εξεγερθεί η κοινωνία χωρίς το ανθρώπινο σώμα να ξαναβρεί την ανθρώπινη υπόστασή του κι αυτό δεν γίνεται μακριά από την φύση. Η κοινωνία, η φύση και ο άνθρωπος αποτελούν μια δυναμική ενότητα.»

Πόσο δύσκολο ήταν να μετατρέψεις ένα λογοτεχνικό κείμενο σε παράσταση;

«Το «Εμείς» ήταν αδύνατο να ανέβει στο θέατρο. Γιατί μπαίνοντας σε μία αναπαραστατική αντίληψη είναι αδύνατον να φτιάξεις έναν κόσμο επιστημονικής φαντασίας, με διαστημόπλοια να πετάνε, με γυάλινα κτίρια κλπ. Εμείς από την πρώτη στιγμή συνδεθήκαμε με το συμβολικό κομμάτι. Είδαμε τα πάντα μέσα από την παράδοση του Ρώσικου Κονστρουκτιβισμού/Σουπρεματισμού. Όλη η παράσταση παίζεται πάνω σε ένα τρίγωνο και έναν κύκλο. Ένα μαύρο τρίγωνο και έναν κόκκινο κύκλο.»

Πες μας και ένα μήνυμα για το αύριο. Τι θα ήθελες;

«Θα ήθελα την εξέγερση της φύσης, του σώματος και της κοινωνίας.»